

Warszawa, 25 maja 2015 r.

Autoreferat

I. Imię i Nazwisko

Dr Leszek Graniszewski

Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego

2. Wykształcenie, posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne

Jestem absolwentem dwóch kierunków studiów: nauk politycznych oraz prawa administracji w Uniwersytecie Warszawskim. Na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych obroniłem w 1993 r. z wyróżnieniem pracę magisterską pt. *Rola komitetów obywatelskich w transformacji ustrojowej Polski* napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Konstantego A. Wojtaszczyka, natomiast na Wydziale Prawa i Administracji obroniłem w 1998 r. pracę magisterską *Pozycja ustrojowa premiera rządu w systemie konstytucyjnym Polski* napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Leszka Garlickiego.

Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauki o polityce uzyskałem uchwałą Rady Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 26 września 2002 r. na podstawie obronionej rozprawy doktorskiej pt. *Rola partnerów społecznych w systemie politycznym Polski* – napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Konstantego A. Wojtaszczyka.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Od 1 marca 1994 r. jestem zatrudniony na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, najpierw jako asystent, a następnie od 1 października 2003 r. na stanowisku adiunkta. Ponadto od 1 października 2003 r. do 30 września 2012 r. pracowałem jako adiunkt na Wydziale Nauk Społecznych Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie.

4. Wskazanie osiągnięcia naukowego wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.).

a) Tytuł osiągnięcia naukowego

Jednotematyczny cykl książek i artykułów dotyczących problematyki reprezentacji interesów, grup interesów i lobbingu na poziomie narodowym (Polska), ponadnarodowym(Unia Europejska) i transnarodowym zatytułowany: *Uwarunkowania i formy reprezentowania interesów grupowych w wymiarze narodowym i ponadnarodowym.*

b) Autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, nazwa wydawnictwa, rok wydania

1.Książki:

1)Graniszewski L., Reprezentowanie interesów grupowych w Polsce, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2015,

2)Graniszewski L., Piątkowski C., Grupy interesu w Unii Europejskiej, , Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004,

3) Graniszewski Leszek, *Lobbing w procesie decyzyjnym w Unii Europejskiej*, w: J. Majchrowski (red.), *Oddziaływanie na procesy decyzyjne Unii Europejskiej*, Wydawca Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013,

2. Rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły, konsultacje naukowe:

4) Graniszewski L., *Udział grup interesu w rządzeniu transnarodowym*, „Studia Politologiczne” 2013 vol. 27,

5) Graniszewski L., *Procedury sądowe jako metoda działania grup interesu*, w: K. Jasiecki (red.), *Grupy interesu i lobbing. Polskie doświadczenia w unijnym kontekście*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2011,

6) Graniszewski L., Kownacki T., *Legitymizacja demokratyczna Unii Europejskiej*, (w:) K.A. Wojtaszczyk(red.), *Legitymizacja procesów integracji europejskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2005,

- 7) Graniszewski Leszek, *Obywatele jako podmioty modernizacji w Unii Europejskiej*, w: K. A. Wojtaszczyk(red.), *Modernizacja Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR , Warszawa 2011,
- 8) Graniszewski L., *Deficyt demokracji w Unii Europejskiej a europejskie grupy interesu*, w: *Deficyt demokracji w Unii Europejskiej*, K.A. Wojtaszczyk, J. Szymańska(red.), Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2012,
- 9) Graniszewski L., *Wielokierunkowość komunikacji elementem demokratyzacji Unii Europejskiej*, w: K.A. Wojtaszczyk (red.), *Modernizacja Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR Warszawa 2011,
- 10) Graniszewski Leszek, *Przedstawiciele Polski w Europejskim Komitecie Ekonomiczno-Społecznym*, w: K.A. Wojtaszczyk (red.), *Polska w systemie instytucjonalnym UE – zagadnienia legitymizacyjne*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2007, s. 33
- 11) Graniszewski L., *Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny Unii Europejskiej jako organ reprezentacji funkcjonalnej czy instytucja fasadowa* w, , „Przegląd Europejski” 2015 nr 3,
- 12) *Encyklopedia Unii Europejskiej*, K. A. Wojtaszczyk (red.), Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2004 (hasła: lobbing społeczności lokalnych i organizacji regionalnych w UE, s. 227-229, lobbing w Unii Europejskiej, s.229-231, Komitet Rolniczych Organizacji Zawodowych(COPA), s. 197-200, organizacje ekologiczne w UE, s. 264-265, organizacje konsumenckie w UE, s. 265, organizacje pracodawców w UE, s. 265-266, organizacje reprezentujące interes społeczny w UE, s. 266-267)
- 13) Graniszewski L., *Non-state actors in transnational governance*, w: A. Rothert (red.), *The Processes of Transnational Governance*, Elipsa, Warszawa 2014,
- 14) Graniszewski L., *Interest groups*, w: Sulowski S. (red.), *The Political System of Poland*, ELIPSA, Warszawa 2007,
- 15) Graniszewski L., *Organizacje pracodawców a wprowadzenie euro w Polsce*, w: A. Sroka, K.A. Wojtaszczyk (red.), *Polska na drodze do euro*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR , Warszawa 2009,

16) Graniszewski L., *Uwarunkowania i przyczyny słabości dialogu społecznego w Polsce*, w: Kołomycew A., Kotarba B. (red.), *Partnerstwa w sferze publicznej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2014,

17) Graniszewski L., *Relacje między partnerami społecznymi i parlamentem w Polsce*, w: B. Górowska (red.), *Przestrzeń polityki i spraw wyznaniowych. Szkice dedykowane Profesorowi Januszowi Osuchowskiemu z okazji 75-lecia urodzin*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2004,

18) K. A. Wojtaszczyk, M. Poboży (red.), *Systemy polityczne państw Unii Europejskiej*, LIBER, Warszawa 2013 (konsultacja naukowa w zakresie problematyki grup interesu)

c) omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Podstawową przesłanką podjęcia badań problematyki reprezentacji interesów grupowych jest zwiększająca się rola grup interesu i lobbingu w sferze publicznej. Grupy interesu są jednym z najważniejszych elementów dynamizujących funkcjonowanie współczesnych systemów politycznych, także na poziomie ponadpaństwowym, gdzie aktywizuje się coraz większa liczba pozapaństwowych aktorów, którzy dysponując coraz lepszymi możliwościami komunikacyjnymi stają się ważnym elementem i podmiotem rządzenia w przestrzeni ponadnarodowej. Można wręcz zauważyć ekspansję grupowej polityki nacisku i protestu. Mimo, że problematyka reprezentowania interesów grupowych dotyka realnych procesów politycznych i społecznych, to jest ona w niewielkim zakresie prezentowana w polskiej literaturze z zakresu nauk politycznych. Przejawem tego jest znacząca asymetria między poziomem naukowego rozpoznania poszczególnych podmiotów sfery publicznej (organów państwa, partii politycznych), a naukowym oglądem podmiotów polityki takich jak grupy interesu.

Dlatego też ważne jest naukowe rozpoznanie polityki grupowej, aby wyjaśnianie zjawisk społeczno-politycznych było kompletne. Jest to tym bardziej uzasadnione, że można zaobserwować zmiany tradycyjnych form ekspresji politycznej oraz aktorów sfery publicznej. Pojawiają się nowi aktorzy, metody i kanały wpływu. Ważnym czynnikiem jest skonfrontowanie tej problematyki z zachodzącymi równolegle procesami globalizacji i

regionalizacji, których konsekwencją jest wzrost znaczenia ponadnarodowych, ale także pozarządowych podmiotów, co dało asumpt do sformułowania koncepcji wielocentryczności władzy czy koncepcji nowego średniowiecza (J. Zielonka, Europa jako imperium: nowe spojrzenie na Unię Europejską, Warszawa 2007).

Wśród głównych celów badań była odpowiedź na pytanie na ile uwarunkowania funkcjonowania grup interesu wynikające ze specyfiki systemu politycznego (Polski, Unii Europejskiej), wpływają na sposoby reprezentowania interesów grupowych. Grupy interesu rozpatrywane są w szerokim kontekście uwarunkowań polityczno-ustrojowych, prawnych, społeczno-gospodarczych, kulturowych. Innym pytaniem badawczym które stawiałem, była ocena skuteczności politycznych (lobbying, dialog społeczny), i prawnych (wykorzystanie procedur sądowych) strategii i metod stosowanych w procesie reprezentowania interesów przez różne narodowe i ponadnarodowe organizacje grup interesu. Ważne są pytania o rolę i funkcje wypełniane przez grupy interesu oraz ich pozytywny lub negatywny wpływ na procesy rządzenia na poziomie narodowym i ponadnarodowym.

Przedstawiane osiągnięcie naukowe analizuje problem reprezentacji interesów grupowych w szerokiej narodowej i ponadnarodowej (Polska, Unia Europejska, globalna przestrzeń polityczna) perspektywie badawczej. W tym kontekście stworzyłem wielowymiarową i wielopoziomową analizę relacji podmiotów społecznych w procesie politycznym. Analizuję uwarunkowania artykułowania określonych interesów oraz sposoby ich agregowania w systemach politycznych za pomocą takich form reprezentowania interesów grupowych jak lobbying, dialog społeczny i klientelizm grupowy. Analizuję strategie polityczne i prawne stosowane przez grupy interesu wobec głównych instytucji systemu politycznego Polski i Unii Europejskiej, a także w rządzeniu ponadnarodowym. Umiejscawiam interesy grupowe w dynamicznej strukturze rządzenia narodowego i ponadnarodowego oraz z kontekście takich zjawisk jak: legitymizacja i modernizacja systemów politycznych, globalizacja i wielocentryczność ośrodków decyzyjnych.

Rozległość tematu badawczego, różnorodność i wielodyscyplinarność wykorzystywanych opracowań naukowych i same badania nad reprezentowaniem interesów w wymiarze narodowym i ponadnarodowym wymagały zastosowania urozmaiconych metod i narzędzi, które stały się podstawą zastosowanej analizy badawczej. Specyfika zamierzenia badawczego spowodowała, że stosowałem przede wszystkim analizę jakościową, chociaż analizując obserwowane podmioty, zjawiska i fakty, starałem się je typologizować i kategoryzować czy określać ich funkcje. Incydentalnie stosowałem też zestawienia ilościowe i prezentowałem statystyki socjologiczne.

Perspektywą badawczą, która posłuży do zweryfikowania hipotez i pytań badawczych w ramach sformułowanego tematu reprezentowania interesów grupowych jest teoria neoinstytucjonalna. Ta perspektywa teoretyczna posłuży do zidentyfikowania czynników wpływających na funkcjonowanie różnych form reprezentacji interesów grupowych i skomplikowanych relacji pomiędzy aktorami na różnych poziomach instytucjonalnych.

Ważne z punktu widzenia analizowanego problemu jest to, że nowy instytucjonalizm skupia się nie tylko na formalnych, ale i nieformalnych instytucjach. Organizacje zinstytucjonalizowane i grupy powstające spontanicznie są dowodem na adaptację jednostek i grup do funkcjonowania w danym systemie politycznym społeczeństwa. W odróżnieniu od starego instytucjonalizmu, który skupiał się na formalnych instytucjach państwowych, nowy instytucjonalizm uwzględnia także rolę organizacji drugiego szeregu jakimi są grupy i współczesne struktury sieciowe, klanowe, hierarchiczne i rynkowe (różnego rodzaju agencje, grupy interesu, ruchy społeczne, korporacje transnarodowe). Instytucje publiczne i prywatne stanowią podstawę życia społecznego. Według Klausa von Beyme (*Współczesne teorie polityczne*, Warszawa 2005, s. 94) w orbicie zainteresowania podejścia neoinstytucjonalnego znajdują się wzajemne relacje podmiotów publicznych i prywatnych uczestniczących w procesach narodowego i ponadnarodowego rządzenia (governance).

Uwzględnienie nieformalnych form reprezentacji interesów grupowych pozwoli poszerzyć i pogłębić rozumienie analizowanych instytucji politycznych. Bowiem na instytucje składają się normy, reguły i zachowania, co do których zgadzają się i których przestrzegają aktorzy społeczni, niezależnie od tego czy zgoda ma charakter jawny czy milczący. Jednak te standardowe reguły decyzyjne w ramach istniejących instytucji politycznych mogą być omijane lub manipulowane (jak przypadku instytucji lobbingu lub dialogu społecznego w Polsce).

Nowy instytucjonalizm nie jest jednolitą perspektywą badawczą. Dzięki temu w oparciu o różne podejścia występujące w neoinstytucjonalizmie zidentyfikowane zostały przyczyny powstawania, charakter grup interesu i funkcjonowanie określonych rozwiązań instytucjonalnych w sferze reprezentacji interesów grupowych.

Należy się zgodzić, że kluczowe dla prowadzonych przeze mnie badań mają podejścia instytucjonalizmu historycznego i socjologicznego, w obrębie których działające podmioty (jednostki i grupy) postrzegają się jako wyraźnie uzależnione od istniejących uwarunkowań historycznych, ustrojowo-politycznych, ekonomicznych i społeczno-kulturowych, co powoduje, że preferencje i postawy aktorów są ograniczone przez „doświadczenia i praktyki wyuczone historycznie, jak i przez otoczenie społeczne, w którym działają” (A. K. Cianciara,

Neoinstytucjonalizm w badaniach nad polskim lobbieniem gospodarczym w Unii Europejskiej, (w:) R. Żelichowski (red.), *Świat i Polska wobec globalnych wyzwań. Wybrane problemy*, Warszawa 2009, s. 70-71). Natomiast podejście instytucjonalizmu racjonalnego wyboru było pomocne do analizy tych strategii i form reprezentacji interesów grupowych, które w danych uwarunkowaniach ustrojowo-politycznych i społeczno-gospodarczych są najbardziej opłacalne z punktu widzenia realizacji ich interesów, gdyż zapewniają maksymalizację korzyści dla grup interesu. W warunkach polskich teoria pogoni za rentą (rent-seeking) może wyjaśniać trwanie klientelistycznych układów branżowo-resortowych, ponieważ w ramach tych układów korzyści uzyskują nie tylko grupy interesu, ale też elity polityczno-administracyjne, których zyski mogą mieć wymiar czysto materialny, wynikający np. z obsadzania stanowisk a sektorach gospodarki funkcjonujących w tych układach, jak i pośrednie korzyści materialne oraz korzyści polityczne wynikające z np. z poparcia wyborczego całych grup społeczno-zawodowych zatrudnionych w sektorach gospodarki (górnictwo, energetyka, rolnictwo) oraz zapewniania sobie kontroli nad procesami rządzenia, kształtem sfery publicznej i życiem obywateli (K. Rybiński (red.), *Rola grup interesu w procesie stanowienia prawa w Polsce*, Warszawa 2012, s. 12)

W publikacjach stosowane były różne metody badawcze za pomocą których analizowałem badaną problematykę reprezentacji interesów grupowych. W oparciu o metodę komparatystyczną analizowane były różne formy reprezentacji interesów oraz różne kategorie reprezentowanych interesów grupowych. Metoda ta posłużyła do stwierdzenia podobieństw i różnic pomiędzy sposobami reprezentacji interesów przez przedstawicieli grup interesu. Metoda ta była też podstawą badania i porównywania sposobów reprezentacji interesów w ramach narodowych i ponadnarodowych systemów politycznych.

Natomiast metoda systemowa pozwoliła na uporządkowanie badanej problematyki w ramach narodowych i ponadnarodowych systemów politycznych poprzez ułożenie badanych elementów systemu politycznego w odpowiednich podsystemach. Analiza makrosystemowa pozwoliła stwierdzić, że coraz bardziej różnorodne i liczne grupy interesu są ważnym elementem systemu politycznego, artykułując i reprezentując postulaty i żądania pochodzące z otoczenia społecznego wobec instytucji decyzyjnych systemu politycznego, a jednocześnie współuczestnicząc w publicznym procesie decyzyjnym. Przede wszystkim dokonywana była analiza średniego rządu (mezosystemowa), która dotyczyła podsystemu reprezentacji interesów grupowych w ramach systemu politycznego Polski i incydentalnie systemów politycznych innych państw, systemu politycznego UE i globalnej przestrzeni politycznej.

Analiza mikrosystemowa pozwoliła zbadać udział przedstawicieli grup interesu w podejmowaniu w ramach systemu politycznego określonej decyzji politycznej (np. kwestia roli organizacji pracodawców w przystąpieniu Polski do strefy euro) lub efekty wykorzystywania przez grupy interesu strategii prawnych (procedur sądowych) i strategii politycznych (lobbying) w trakcie oddziaływania na procesy decyzyjne zachodzące w narodowych i ponadnarodowych systemach politycznych.

Zastosowanie metody decyzyjnej pozwoliło rozpatrywać problematykę reprezentowania interesów grupowych z perspektywy procesu decyzyjnego, na który oddziałują, ale też w którym współuczestniczą grupy interesu. Metoda decyzyjna pozwoliła na analizę problemu reprezentowania interesów z punktu widzenia aktorów i instytucji biorących udział w publicznym procesie decyzyjnym, wskazanie kanałów dostępu dla aktorów i ich udziału na jego poszczególnych etapach oraz możliwości wpływu na ostateczne efekty przyjętego rozstrzygnięcia i regulacji.

Poza wspomnianymi metodami wykorzystywałem też analizę instytucjonalno-prawną, która pozwoliła na analizę aktów prawnych i innych dokumentów, które zawierają regulacje dotyczące grup interesu, lobbingu, dialogu społecznego, procedur sądowych po które sięgają grup interesu, gdy zawiodą polityczne metody wpływu na podejmowane decyzje.

W prowadzonych badaniach nad reprezentacją interesów grupowych sięgałem przy opracowywaniu poszczególnych publikacji po techniki badań takie jak: obserwowanie działalności organizacji grup interesu, analizowanie w ramach studiów przypadku konkretnych przykładów działań grup interesu, wywiady z przedstawicielami organizacji interesów grupowych.

W przyjętej konceptualizacji wykorzystuję do analizy badanej problematyki właściwe pojęcia, modele i koncepcje teoretyczne niezbędne do naukowego opisu badanego zjawiska, ale jednocześnie umiejscawiam badane zagadnienia w wymiarze empirycznym odwołując się do aktorów reprezentujących różnorodne interesy i przykładów reprezentacji interesów.

Jak wskazałem już wyżej badania prowadzone były na trzech poziomach współczesnych przestrzeni podejmowania decyzji i rządzenia (governance). Poziom najniższy to narodowy poziom reprezentacji interesów grupowych, szczególnie w kontekście polskiego systemu politycznego, którego specyficzne uwarunkowania i kontekst instytucjonalny wpływają na nadanie swoistego charakteru formom reprezentacji interesów, nawet jeśli są one formalnie podobne do form występujących w stabilnych demokracjach zachodnich (lobbying, dialog społeczny, reprezentacja, konsultacja). Incydentalnie w swoich opracowaniach w tym

zakresie przedmiotem analizy uczyniłem też sposoby reprezentowania interesów w innych państwach UE oraz USA.

Efektem badań dotyczących problematyki reprezentowania interesów grupowych były następujące publikacje:

L. Graniszewski, *Reprezentacja interesów grupowych w Polsce*, Elipsa, Warszawa 2015

Publikacja jest analizą problematyki interesów grupowych w Polsce, w kontekście ich artykułowania(wyrażania) i agregacji(włączania do procesu politycznego). W publikacji stawiam hipotezę, że wobec fasadowości i niskiej skuteczności oficjalnych form reprezentacji interesów(dialog społeczny i obywatelski, profesjonalny lobbying), grupy interesu w Polsce sięgają po sposoby nieformalne w postaci niejawnego lobbingu i wchodzenia w relacje klientelistyczne (układy wertykalne) oraz koleśowskie (układy horyzontalne), które uwarunkowane są systemowo ze względu na specyfikę polskiego modelu kapitalizmu, systemu partyjnego i typ kultury politycznej.

W pierwszej rozdziale pracy dokonuję konceptualizacji problematyki reprezentacji interesów grupowych w Polsce. Wprowadzam za Stanisławem Ehrlichem i autorami zachodnimi koncepcję reprezentacji funkcjonalnej dla wyjaśnienia roli interesów grupowych w demokratycznym systemie politycznym. Następnie analizuję rolę interesów grupowych w ramach różnych modeli demokracji oraz dokonuję uściśleń terminologicznych. Ostatnią częścią tego rozdziału jest analiza problematyki interesów grupowych w świetle różnych perspektyw teoretycznych i ujęć metodycznych. Analizuję teoretyczne modele reprezentacji interesów grupowych w ujęciu różnych wariantów pluralizmu, neokorporatyzmu, etatyzmu, teorii działania zbiorowego Mancura Olson oraz teorii polityki sieci, a także dokonuję oceny możliwości zastosowania tych teoretycznych modeli do specyfiki reprezentacji interesów grupowych w Polsce.

W następnym rozdziale pracy analizuję najważniejsze rodzaje interesów grupowych i organizacji je reprezentujących w Polsce w oparciu o teoretyczne typologie najważniejszych kategorii grup interesu. Wyróżniam następujące rodzaje organizacje interesów grupowych: korporacje, horyzontalne grupy biznesu, związki zawodowe, organizacje branżowe, organizacje zawodowe, kościoły i związki religijne, organizacje konsumenckie, ekologiczne, etniczne, kobiece, mniejszości seksualnych, organizacje jednej kwestii, ruchy miejskie.

W następnych trzech rozdziałach analizuję sposoby reprezentacji interesów grupowych za pomocą trzech strategii: korporatystycznej, lobbingowej i klientelistycznej. W

każdym z tych rozdziałów wskazuję na uwarunkowania które mają wpływ na stosowanie i specyfikę każdej z tych strategii reprezentacji interesów grupowych w realiach polskiego systemu politycznego.

Wyróżniam uwarunkowania historyczne, przede wszystkim dziedzictwo systemu politycznego realnego socjalizmu do 1989 r., następnie uwarunkowania polityczno-ustrojowe systemu politycznego po 1989 r., wśród których wielu badaczy wskazuje na personalizację władzy i polityki, zmienność reguł gry, instytucjonalizację nieodpowiedzialności, słabość społeczeństwa obywatelskiego oraz upolitycznienie grup interesu. W dalszej kolejności analizuję uwarunkowania społeczno-gospodarcze związane z transformacją gospodarczą i prywatyzacją oraz restrukturyzacją polskiej gospodarki takie jak: kapitalizm polityczny oraz korupcja polityczna i problemy „miękkiego państwa”, po uwarunkowania kulturowe, gdzie w spuściźnie po okresie poprzedniego systemu dominują zachowania i działania nieformalne o charakterze klientelistycznym lub kołesiowskim, które opisane zostały w literaturze polskiej jako „brudna wspólnota” już w latach 70-tych (*A. Podgórecki, Kontrola społeczna trzeciego stopnia, w: M. Ziemińska(red.), Problemy profilaktyki społecznej i resocjalizacji, Warszawa 1976*). W przypadku dialogu korporacyjnego i lobbingu analizuję także uwarunkowania prawne, zaznaczając zarówno ułomności regulacji prawnych, jak i ich w dużym stopniu blankietowość.

Reprezentacja interesów grupowych odbywa się w określonym układzie społecznym między silną klasą polityczną (dominują politycy często funkcjonujący na scenie politycznej od początku transformacji ustrojowej), ubezwłasnowolnionym politycznie społeczeństwem, które, oscyluje się między tymi samymi aktorami na scenie politycznej lub głasze według zasady „mniejszego zła” oraz silnymi (relatywnie) grupami interesu, na które składają się niektóre środowiska pracownicze (górnicy, pracownicy sektora energetycznego), rolnicy i ludzie mieszkający na wsi oraz przedstawiciele grup zawodowych z którymi politycy muszą się liczyć (lekarze, prawnicy, w mniejszym stopniu nauczyciele, których „siłę przetargową” osłabił niż demograficzny w szkołach i uczelniach) lub którzy są zapleczem politycznym i wyborczym, jak dobierani często według klucza partyjnego pracownicy administracji.

W efekcie przeprowadzone analizy pozwalają stwierdzić, że dominują swoiste formy agregacji interesów grupowych polegające na zawieraniu porozumień politycznych przez rządzące partie i koalicje z bliskimi sobie organizacjami grupowymi (przede wszystkim z centralami związkowymi) lub bezpośrednie negocjacje z najsilniejszymi grupami interesu (np. w trakcie protestów środowisk lekarskich, górników) lub najbardziej zdesperowanymi grupami (jak w przypadku protestu w Sejmie opiekunów osób niepełnosprawnych). Jest to

sposób na rozładowywanie przez rządzących bieżących napięć społecznych i neutralizowanie negatywnego nastawienia opinii publicznej, która często solidaryzuje się z protestującymi grupami.

Ponadto ważnym wnioskiem sformułowanym w publikacji jest udowodnienie hipotezy, że ważną długookresową strategią agregacji interesów grupowych jest klientelizm grupowy, co wynika zarówno z historycznych kodów kulturowych, jak i rozpowszechnionych praktyk we wszystkich segmentach polskiego społeczeństwa i państwa. Klientelizm jest zakorzeniony zarówno w środowiskach zawodowych związanych z ważnymi branżami polskiej gospodarki takimi jak: górnictwo, energetyka, chemia, rolnictwo, jak i w sferze administracji, służbie zdrowia i edukacji, kulturze. Silnie zaznacza się klientelizm na poziomie lokalnym i regionalnym zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i grupowym. Układowi klientelistycznemu towarzyszą lub występują zamiast nich relacje koleśniewskie (cronyism).

Pozostałe formy reprezentacji interesów grupowych takie jak dialog społeczny i lobbying, mimo, że nastąpiła ich instytucjonalizacja konstytucyjna i ustawowa (ustawy o Trójsłronnej Komisji, o lobbyingu w procesie stanowienia prawa) są albo nieefektywne, albo polegają na ich „odfajkowaniu”(np. przekazywanie do konsultacji projektów aktów prawnych w ostatnim momencie przed ich wniesieniem do parlamentu), co sprawia że traktowane są w dużym stopniu jako instytucje fasadowe lub nabierają „swoistego” znaczenia jak w przypadku reprezentowania interesów poprzez lobbying polegający na „załatwiactwie” czy wykorzystywania „dojść” lub „znajomości”.

Jak wskazuje wielu badaczy sformalizowane formy artykulacji i agregacji interesów n są w niewielkim stopniu wykorzystywane w praktyce (układy zbiorowe pracy, ustawa o lobbyingu), słabo przestrzegane i nieskutecznie egzekwowane (kodeks pracy), lub wykorzystywane do innych celów niż założone(Trójsłronnej Komisja). Prowadzi to do wyrażonej w publikacji tezy, że realnie wykorzystywane sposoby artykulacji i agregacji interesów świadczą o niskich standardach reprezentacji interesów grupowych i jakości demokracji w Polsce. Zainfekowane klientelizmem relacje społeczno-polityczne oddziałują także na sposób reprezentowania interesów poprzez lobbying i dialog społeczny. Także w ramach tych sposobów agregacji interesów wykorzystywane są osobiste powiązania, znajomości, poparcia i koneksje, wzajemne przysługi. Uczestnictwo w licznych platformach dialogu społecznego (ogólnokrajowego, branżowego, regionalnego), nie przekłada się na jego jakość i efekty, ale na ilość powiązań i relacji, wykorzystywanych w dostępie do osób i czynników decyzyjnych w ośrodkach władzy.

Niewielkie efekty dialogu społecznego świadczą o deklaracyjnym w dużym stopniu statusie tej instytucji w systemie społeczno-politycznym, której funkcjonowanie jest niekompatybilne z realnie funkcjonującym modelem gospodarki rynkowej, który z kolei ma niewiele wspólnego z proklamowaną w konstytucji społeczną gospodarką rynkową. Można wskazać także na bardziej efektywne formy dialogu społecznego na poziomie regionalnym w postaci działalności wojewódzkich komisji dialogu społecznego, ale służą one przede wszystkim do kanalizacji nastrojów społecznych i ich ewentualny dorobek ma wymiar tylko lokalny. Relatywnie pozytywne efekty działania niektórych Wojewódzkich Komisji Dialogu Społecznego są w niewielkim stopniu przenoszone w postaci najlepszych praktyk na poziom ogólnokrajowy.

W przypadku lobbingu jego wyrywkowe uregulowanie ustawowe nie przyczyniło się do poprawy wizerunku tej instytucji agregacji interesów, ponieważ ambiwalentne i nacechowane hipokryzją podejście polityków do lobbingu powoduje, że nadal dominuje pokątny „lobbing cmentarny” (w kontekście tzw. afery hazardowej), gdyż politycy i urzędnicy unikają jawnych kontaktów z profesjonalnymi i przedstawicielami grup interesu, obawiając się medialnych publikacji utożsamiających lobbing z łapówkami i nadużyciami władzy. Jednocześnie dla krajowych środowisk biznesowych skuteczny lobbing to posiadanie „swojego człowieka” w elitach władzy (przypadek lobbingu wokół przepisów regulujących gry hazardowe). Z drugiej strony popularne były i są gwałtowne formy lobbingu oddolnego, często na granicy prawa, takie jak blokady dróg, okupacje budynków administracji publicznej, demonstracje, wykorzystywane zarówno przez silne grupy interesu takie jak związki zawodowe, jak i przez środowiska zmarginalizowane jak drobni sklepikarze. Z kolei lokalne grupy interesu wykorzystują referenda odwołujące do nacisku na lokalnych decydentów (taką dosyć skuteczną formą nacisku w sprawie zmiana jakości prowadzonej polityki było nieudane referendum w sprawie odwołania H. Gronkiewicz-Walcz z funkcji prezydenta Warszawy).

Graniszewski L., *Uwarunkowania i przyczyny słabości dialogu społecznego w Polsce*, w: Kołomyce A., Kotarba B. (red.), *Partnerstwa w sferze publicznej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2014

W artykule obszernie analizuję uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne przyczyniające się do słabości i fasadowości korporacyjnego dialogu społecznego w Polsce.

Wskazuję na szereg uwarunkowań dialogu o charakterze społeczno-gospodarczym i prawno-instytucjonalnym. Wskazuję, że przyczyną nieskuteczności dialogu społecznego są zarówno nieefektywne ramy organizacyjno-instytucjonalne, jak i kwestie kulturowe, polityczne i personalne.

L. Graniszewski, *Relacje między partnerami społecznymi i parlamentem w Polsce*, w: B. Górowska (red.), *Przestrzeń polityki i spraw wyznaniowych. Szkice dedykowane Profesorowi Januszowi Osuchowskiemu z okazji 75-lecia urodzin*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2004

Artykuł jest analizą sposobów reprezentowania interesów grupowych wobec parlamentu, głównie z perspektywy związków zawodowych i organizacji pracodawców. Omawiane są zarówno zinstytucjonalizowane formy udziału grup interesu w pracach parlamentu (opiniowanie projektów ustaw, uczestnictwo przedstawicieli grup interesu w posiedzeniach komisji parlamentarnych), jak i oddziaływanie nieformalne za pomocą metod lobbingsowych. W artykule analizuję również specyficzny sposób reprezentacji interesów poprzez bezpośredni udział w składzie parlamentu zorganizowanych przedstawicieli przede wszystkim związków zawodowych (ale też w znacznie mniejszym zakresie przedstawicieli biznesu), co było charakterystyczne do 2001 r. Przeprowadzona analiza wskazuje, że przedstawiciele ekonomicznych grup interesu dysponują wieloma sposobami reprezentacji swoich interesów wobec parlamentu, który jest jedną z ważnych aren agregacji interesów grupowych w procesie politycznym. Grupy interesu wykorzystywały dla reprezentacji swoich interesów zarówno bezpośrednie formy udziału w pracach parlamentu (własna reprezentacja w parlamencie, ale dotyczyło to przede wszystkim związków zawodowych, które jednak szybko traciły kontrolę polityczną nad swoimi reprezentantami), jak i pośrednie formy reprezentacji interesów przede wszystkim w postaci lobbingu.

L. Graniszewski, *Interest groups*, w: S. Sulowski (red.), *The Political System of Poland*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2007

Artykuł jest analizą problematyki grup interesu w Polsce po 1989 roku. Zarysowane zostały uwarunkowania historyczne, społeczno-polityczne i prawne towarzyszące reprezentowaniu interesów w Polsce. Zanalizowane zostały też najważniejsze kategorie grup interesu charakterystyczne dla specyfiki systemu politycznego w Polsce. Pozycja i rola

poszczególnych organizacji grup interesu zaprezentowane zostały w oparciu o kategorię zasobów jakimi dysponują grupy interesu (dostęp do rządzących, zasoby finansowe, wiedza ekspercka, zasoby symboliczne, możliwości mobilizacji członków i opinii publicznej). Poziom posiadanych zasobów pozwala skutecznie oddziaływać na publiczny proces decyzyjny. Specyfiką polskich grup interesu jest to, przez długi okres czasu związki zawodowe miały większe zasoby finansowe niż rachityczne organizacje biznesu, jednak zmniejszająca się liczebność związków zawodowych podkopała ich pozycję na rzecz organizacji pracodawców.

L. Graniszewski, *Organizacje pracodawców a wprowadzenie euro w Polsce, (w:) Polska na drodze do euro*, red. naukowa A. Sroka, K.A. Wojtaszczyk, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009

W artykule tym skupiam się na omówieniu stanowisk przedstawicieli pracodawców jako jednej z dwu podstawowych kategorii partnerów społecznych, z którymi rząd konsultuje ewentualne przystąpienie do wspólnej waluty w UE. Kwestia ta ma wymiar nie tylko narodowy ale też ponadnarodowy, ponieważ przyjęcie przez Polskę euro będzie miało wpływ nie tylko na wewnętrzną politykę pieniężną i walutową ale też na funkcjonowanie całej Unii Gospodarczo-Walutowej, której procedury i instytucje będą zmieniać sposób kształtowania tych polityk na poziomie krajowym.

Analiza stanowisk organizacji pracodawców wskazuje, że wszystkie najważniejsze i reprezentatywne organizacje pracodawców popierały na przełomie lat 2008/2009 przystąpienie do strefy euro. Polskie organizacje reprezentujące środowiska przedsiębiorców są zbieżne w tym zakresie ze swoimi europejskimi odpowiednikami, które poparły ustanowienie wspólnej waluty w UE. Polskie organizacje pracodawców wskazując na pozytywne strony przyjęcia euro zwracają jednocześnie uwagę na konieczność dobrego przygotowania się Polski i dokonania niezbędnych reform polskiej gospodarki i systemu finansów publicznych, aby uodpornić polską gospodarkę przed szokami asymetrycznymi, kiedy zabraknie możliwości stosowania narzędzi suwerennej polityki pieniężnej i kursowej.

W konkluzjach artykułu wskazuję, że przystąpienie do sfery euro zgodnie z postulatami organizacji pracodawców natrafiło na opór polityczny, mimo, że Platforma Obywatelska, która miała wtedy decydujący wpływ na politykę rządu była ugrupowaniem najbliższym interesów pracodawców. Brakowało jednak nie tylko konsensu politycznego, ale też zgody w tym zakresie wśród wszystkich partnerów społecznych (co wynikało z koncepcji).

konfliktowego pluralizmu w polskim dialogu społecznym, którą sformułował J. Gardawski), gdyż centrale związkowe były bardziej sceptyczne wobec odejścia od narodowej waluty obawiając się kosztów dla pracobiorców i konsumentów. Z drugiej strony można stwierdzić, że rząd zajmując ostatecznie realistyczne stanowisko, co do potrzeby dłuższego przygotowania się do wejścia do strefy euro wziął też pod uwagę krytyczne uwagi środowisk eksperckich (pochodzących też ze organizacji biznesu) i akademickich o niepełnej jeszcze gotowości polskiej gospodarki i państwa i społeczeństwa do zastąpienia waluty narodowej przez euro.

Ważnym elementem mojego dorobku badawczego w zakresie przedstawianego osiągnięcia naukowego jest problematyka reprezentacji interesów grupowych na poziomie Unii Europejskiej

L. Graniszewski, C. Piątkowski, *Grupy interesu w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004

W rozdziale pierwszym w analizie wychodzi się od wskazania specyficznych cech i uwarunkowań składających się na istotę europejskich grup interesu, poprzez pokazanie procesu kształtowania się organizacji interesów grupowych, po zaprezentowanie typologii grup interesu w UE.

W rozdziale drugim za pomocą analizy instytucjonalno-prawnej omawiam uwarunkowania prawne funkcjonowania grup interesu w świetle prawa międzynarodowego, unijnego i regulacji w poszczególnych państwach członkowskich UE. Analizowane porównawczo regulacje prawne dotyczące grup interesu i lobbingu wskazują na ograniczony zakres instytucjonalizacji prawnej tego zjawiska w prawie państw członkowskich UE w porównaniu do zakresu regulacji w Stanach Zjednoczonych. Natomiast w większym zakresie problematyka lobbingu, lobbystów, konfliktu interesów pojawia się w regulaminach izb parlamentów państw członkowskich.

W rozdziale trzecim analizie poddane zostały aspekty strukturalne i funkcjonalne grup interesu w UE, z uwzględnieniem praktyki działania grup interesu.

Przeprowadzone badania nad funkcjonowaniem poszczególnych europejskich organizacji grup interesu upoważniają do stwierdzenia, że coraz bardziej rozbudowana struktura wielopoziomowych europejskich grup interesu nie sprzyja skuteczności i efektywności w

reprezentowaniu interesów wobec instytucji unijnych. Ponadto zauważyć można, że poważną barierą w realnym i skutecznym reprezentowaniu interesów są koszty podejmowania lobbingu na szczeblu Unii Europejskiej. Stawia to w uprzywilejowanej pozycji korporacje ponadnarodowe i organizacje biznesu, które dysponują odpowiednimi zasobami finansowymi, lokalowymi i ludzkimi, aby prowadzić skuteczny lobbing korporacyjny w Brukseli.

W dalszej kolejności wskazuję na specyfikę celów i funkcji organizacji grup interesu, na co wpływ mają wielkość i charakter interesów, które reprezentuje dana organizacja. W pracy podkreśla się, że organizacje zawodowe i społeczne odgrywały aktywną rolę w integracji europejskiej, ale także intensyfikowały swoją działalność pod wpływem pogłębiania się procesów integracyjnych i wraz z uznaniem prymatu prawa wspólnotowego(obecnego unijnego) jako narzędzia wykorzystywanego przez instytucje UE. Ważne miejsce w analizie działania grup interesu w UE mają metody lobbingu, których prześledzenie pozwoliło stwierdzić, że europejskie grupy interesu sięgają zarówno po wzorce reprezentacji interesów charakterystyczne dla tradycji europejskiej i kontynentalnej, często nawiązującej do tradycji korporatystycznych relacji z instytucjami publicznymi, jak i funkcjonujących form europejskiego modelu dialogu społecznego. Natomiast z drugiej strony wiele, szczególnie komercyjnych podmiotów i mniejszych grup interesu stosuje metody lobbingu anglosaskiego, korzystając z pośrednictwa zawodowych lobbystów w Brukseli.

Reprezentowanie interesów odbywa się w Unii i na poziomie państw za pomocą formalnych(zinstytucjonalizowanych) i nieformalnych metod oddziaływania na procesy decyzyjne. Zinstytucjonalizowane formy to przede wszystkim udział grup interesu w ramach organów doradczych takich jak Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Komitet Regionów(reprezentacja interesów regionalnych i lokalnych). Ponadto europejskie grupy interesu oddziałują na główne instytucje decyzyjne za pomocą organizacji krajowych(Rada UE) oraz za pomocą reprezentacji w Brukseli przede wszystkim na Komisję Europejską i Parlament Europejski.

W rozdziale czwartym dokonana została charakterystyka wybranych organizacji grup interesu reprezentujących interesy swoich członków w Unii Europejskiej

W rozdziale piątym publikacji zaprezentowane zostały pluralistyczne i korporatystyczne modele reprezentacji interesów charakterystyczne dla specyfiki narodowych systemów politycznych. Przeprowadzona analiza skłania do stwierdzenia, że w relacjach europejskich grup interesu z instytucjami unijnymi dominuje model pluralistyczny, chociaż zauważyć też można rozwiązania korporatystyczne w postaci europejskiego

dialogu społecznego i specjalne relacje Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej z niektórymi grupami interesu.

Pozycją komplementarną w stosunku do wyżej omówionej jest publikacja:

L. Graniszewski, *Lobbing w procesie decyzyjnym w Unii Europejskiej*, (w:) J. Majchrowki (red.), *Oddziaływanie na procesy decyzyjne Unii Europejskiej*, Warszawa 2013, Wydawca: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Dziewięcioletni okres dzielący obie publikacje pozwolił na nowe spojrzenie na dynamicznie rozwijającą się w Unii Europejskiej problematykę reprezentacji interesów za pomocą lobbingu oraz analizę porównawczą zjawiska reprezentacji interesów w Unii Europejskiej prowadzoną przez partie polityczne i grupy interesu.

Analiza zaprezentowanej w publikacji problematyki rozpoczyna się od zdefiniowania zjawiska lobbingu nie tylko w kontekście Unii Europejskiej, ale też pokazuje się nowe elementy składające się na zjawisko lobbingu i reprezentowania interesów związane z koncepcjami rządzenia(governance) i polityki sieci(policy networks) opisującymi rzeczywistość współczesnych ponadnarodowych systemów politycznych takich jak Unia Europejska

Następnie za pomocą metody porównawczej grupy interesu skonfrontowane zostały z partiami politycznymi w Unii Europejskiej. Porównanie tych podmiotów prowadzi do wniosku, że w specyficznym systemie politycznym Unii Europejskiej partie polityczne mają ograniczone możliwości działania. W warunkach rządzenia ponadpaństwowego z jakim mamy do czynienia w UE, lepiej niż partie polityczne odnajdują się grupy interesu, które dla technokratycznych instytucji takich jak Komisja Europejska są naturalnym partnerem. Dotyczy to także Rady Unii Europejskiej, w której ze względu na jej wieloszczeblową strukturę dominują przedstawiciele apolitycznej administracji krajowej, dla których przedstawiciele grup interesu dysponujący konkretnymi i fachowymi informacjami są również pożądanymi partnerami.

Europejskie partie polityczne poddane zostały również analizie instytucjonalno-prawnej, natomiast ocena praktycznych efektów działania partii politycznych wskazuje na li tylko formalny ich udział w funkcjonowaniu systemu politycznego UE, a główną przesłaną ich tworzenia jest chęć pozyskania finansowania ze środków unijnych.

Wśród uwarunkowań wpływających na reprezentowanie interesów w UE jakie wyróżnione zostały w publikacji czynniki: polityczne, prawne, instytucjonalne i społeczno-

kulturowe kształtujące unijną strukturę możliwości politycznych, w obrębie której poruszają się reprezentanci interesów. Możliwości oddziaływania grup interesu na instytucje UE wynikają z zasobów, którymi dysponują one w unijnym procesie decyzyjnym, a na które składają się przede wszystkim informacja i wiedza ekspercka pomocna Komisji europejskiej i innym instytucjom decyzyjnym (Radzie i Parlamentowi) w działalności legislacyjnej.

Jednocześnie jak wskazują obserwatorzy lobbingu europejskiego (Daniel Gueguen, *Lobbing europejski*, Warszawa 2011) grupy interesu cały czas zmieniają strategie i metody oddziaływania na instytucje unijne, stosując w zależności od konkretnego przypadku lobbing „sektorowy” lub „przekrojowy”. Obserwacja działania europejskich grup interesu pozwala wskazać na kilka strategii reprezentowania interesów grupowych stosowanych na szczeblu UE. Są to strategie polityczne, prawne, budowanie koalicji (w co jest często niezbędne w sytuacji występowania wielkiej ilości grup interesu w UE), lobbing oddolny, lobbing „sieciowy” terytorialnych grup interesu.

Ponadto w publikacji analizuję rozwój instytucjonalizacji prawnej grup interesu i lobbingu w UE, czego ukoronowaniem było ustanowienie przez Komisję i Parlament Wspólnego Rejestru Służącego Przejrzystości w 2011 r.. Dobrowolny rejestr w którym zarejestrowane są grupy interesu i lobbyści zawodowi dostępny jest na stronie internetowej, umożliwiając obywatelom pozyskiwanie informacji o podmiotach oddziałujących na regulacje unijne. Ponadto szczegółowo zanalizowane zostały funkcje spełniane przez grupy interesu w systemie politycznym UE. W efekcie wyróżnione zostały następujące funkcje grup interesu: legitymizacyjna, inspirująco-modernizacyjna, reprezentacji interesów, pośrednicząca. Dokonuję też zestawienia pozytywnych i negatywnych aspektów działania grup interesu w UE, przez co wskazuje na kontrowersje związane ze specyfiką reprezentowania interesów w systemie politycznym UE.

Zagadnieniem reprezentacji interesów zajmowałem się także biorąc udział w kolejnych projektach badawczych dotyczących problemu legitymizacji Unii Europejskiej. Jak wskazałem wyżej ważną funkcją jaką pełnią organizacje grup interesu określone jako reprezentacja funkcjonalna jest legitymizacja systemu politycznego Unii Europejskiej. Grupy interesu partycypują w procesie unijnego rządzenia (governance), są też pośrednikiem i „pomostem” między elitami unijnymi i europejskimi społeczeństwami, przyczyniając się też do ograniczania deficytu demokracji instytucji unijnych.

W artykule *Legitymizacja demokratyczna Unii Europejskiej* wskazuję, że jednym wymiarów legitymizacji jest pośrednie legitymizowanie Unii Europejskiej poprzez

organizacje grup interesu i instytucje UE, takie jak Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Komitet Regionów w skład, których wchodzi przedstawiciele interesów ekonomicznych, społecznych i terytorialnych. Legitymizacja systemu UE przez organizacje grup interesu odbywa dzięki ich partycypacji w unijnym procesie decyzyjnym. W swojej analizie wykazują, że w sytuacji niedostatku terytorialnej reprezentacji politycznej remedium jest partycypacja organizacji grup interesu stanowiących reprezentację funkcjonalną. Znaczenie reprezentacji funkcjonalnej wynika także z tego, że system UE jako otwarta „struktura politycznych możliwości” ma zapewnić organizacjom społeczeństwa obywatelskiego możliwość bezpośredniego udziału w unijnym procesie politycznym zgodnie z modelem demokracji partycypacyjnej. Problemem jest jednak praktyczna aplikacja takiego modelu w realiach wielopoziomowego i heterogenicznego procesu decyzyjnego w UE.

Artykuł *Przedstawiciele Polski w Europejskim Komitecie Ekonomiczno-Społecznym* dotyczy reprezentowania interesów krajowych na szczeblu Unii Europejskiej za pomocą zinstytucjonalizowanego kanału jakim jest EKES jako formalna reprezentacja interesów ekonomicznych i społecznych wobec głównych instytucji unijnych takich jak Rada, Komisja i Parlament Europejski.

Analiza dotyczy najpierw uwarunkowań pozycji i specyfiki działania Komitetu w systemie politycznym UE, które wpływały na marginalizację i fasadowy charakter tej instytucji. EKES nie sprawdził się jako forma instytucjonalizacji korporatywizmu na szczeblu UE, czemu na przeszkodzie stanęły zarówno czynniki wewnętrzne związane ze składem Komitetu, który został „rozcieńczony” poprzez uformowanie grupy Interesów Różnych. Spowodowało to, że przedstawiciele pozostałych dwóch grup pracodawców i pracobiorców przestali widzieć w Komitecie instytucję skuteczną dla reprezentowania swoich partykularnych interesów, stawiając na inne kanały reprezentacji interesów: autonomiczny, europejski dialog społeczny (jedynie ograniczony do organizacji pracodawców i pracobiorców) oraz rozwijając kanał lobbingowy. Niskie znaczenie Komitetu dla silnych ekonomicznych grup interesu wynikało też z jego ograniczonych, doradczych li tylko prerogatyw.

W efekcie pojawiły się wątpliwości, co do sensu dalszego istnienia Komitetu w sytuacji, gdy europejskie grupy interesów ekonomicznych i społecznych wykorzystują inne, bezpośrednie i skuteczniejsze kanały do reprezentowania interesów. Komitet postanowił podkreślać swój szeroki (nie ograniczony do interesów społeczno-ekonomicznych) skład, nawiązując do idei aktywizowania w UE społeczeństwa obywatelskiego i swojej roli w

ograniczania deficytu demokratycznego w Unii, dzięki pełnieniu roli pomostu między europejskim społeczeństwem obywatelskim z elitami i instytucjami unijnymi.

Analiza praktyki funkcjonowania Komitetu (prowadzona m.in. poprzez wywiady autora z niektórymi polskimi przedstawicielami w EKES) nie potwierdziła tych ambitnych deklaracji. Z jednej strony nadal dominują w Komitecie przedstawiciele interesów socjo-ekonomicznych, którzy wykorzystują Komitet jako dodatkową platformę obrony swoich partykularnych interesów, natomiast z drugiej strony analiza składu Komitetu wskazuje, że jest on instytucją w której udział jest formą synekury dla byłych liderów politycznych i związkowych z państw członkowskich lub działaczy średniego szczebla i ekspertów delegowanych celem zdobycia pozycji i doświadczenia na szczeblu europejskim.

W artykule *Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny Unii Europejskiej jako organ reprezentacji funkcjonalnej czy instytucja fasadowa*

Zwracam uwagę na różnice między deklarowaną w traktatach i deklaracjach pozycją Komitetu jako społecznego sumienia UE, a praktycznymi możliwościami i efektami spełniania tej roli. Analizą dotyczy struktury i sposobu funkcjonowania Komitetu, a przede wszystkim funkcji realnie wypełnianych przez Komitet Społeczno-Ekonomiczny jako „pomostu” między UE z zorganizowanym społeczeństwem obywatelskim.

W artykule *„Deficyt demokracji w Unii Europejskiej a europejskie grupy interesu, w: Deficyt demokracji w Unii Europejskiej”*, który jest analizą roli grup interesu w kontekście fenomenu „deficytu demokratycznego” w Unii Europejskiej, który mogą ograniczyć oraz liczniejsze i aktywniejsze europejskie grupy interesu. W artykule stawiam nieco „dialektyczną” tezę, że grupy interesu jako forma reprezentacji funkcjonalnej mogą przyczyniać się do demokratyzacji UE, pod warunkiem, że same nie będą jego źródłem „deficytu” działając poza kontrolą europejskiej opinii publicznej (jeśli jest) i przyczyniając się do „klientelizacji” systemu politycznego UE poprzez tworzenie symbiotycznych i uprzywilejowanych relacji np. z dyrekcjami Komisji Europejskiej.

Zagadnieniami związanymi z reprezentowaniem interesów zajmowałem się też w trakcie udziału w projekcie badawczym dotyczącym problematyki modernizacji Unii Europejskiej. Badałem zagadnienia dotyczące roli obywateli i ich organizacji w procesach modernizacji UE oraz problemy w komunikacji obywateli i organizacji społeczeństwa obywatelskiego z instytucjami unijnymi.

Wynikiem tych badań były publikacje:

L. Graniszewski, *Obywatele jako podmioty modernizacji w Unii Europejskiej*, w: K. A. Wojtaszczyk(red.), *Modernizacja Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011

W artykule zwracam uwagę, że obywatele unijni mogą przyczyniać się do modernizacji Unii Europejskiej jedynie aktywnie uczestnicząc w demokratycznych organizacjach grup interesu, organizacjach pozarządowych oraz ruchach społecznych i partiach politycznych. Wskazuję przy tym, że deficyt demokracji i legitymizacji wzmacnia rolę organizacji grup interesu, gdyż technokraci unijni są otwarci na głosy zorganizowanych obywateli, aby nie narazić się na zarzuty podejmowania decyzji nie zaakceptowanych społecznie. Stawiam wniosek, że zdominowanie systemu unijnego przez silne, partykularne grupy interesu jest też przejawem swoistego „deficytu demokracji” ze względu na specjalne powiązania Komisji Europejskiej z niektórymi grupami interesu, co może ograniczać dostęp do procesu decyzyjnego dla mających słabsze zasoby i powiązania organizacji obywatelskich.

Deficyt demokracji w Unii Europejskiej może być przewyżniony jedynie poprzez zaistnienie obywatelskiego republikanizmu, w ramach którego zorganizowani obywatele(reprezentacja funkcjonalna) razem ze swoimi reprezentantami w Parlamencie Europejskim i technokratami unijnymi przyczynialiby się do przyjmowania społecznie akceptowanych, ale też racjonalnych regulacji.

Graniszewski L., *Wielokierunkowość komunikacji elementem demokratyzacji Unii Europejskiej*, w: K.A. Wojtaszczyk (red.), *Modernizacja Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR Warszawa 2011, s. 19

Artykuł dotyczy sposobów komunikacji publicznej i usprawnienia relacji między instytucjami Unii Europejskiej i obywatelami i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego. W ramach analizy wskazuje się na czynniki utrudniające skuteczną komunikację w UE, jak na możliwości skutecznej i efektywnej poprawy tej sytuacji. Analiza działań Komisji Europejską poprawiających komunikację publiczną wskazuje czasami na biurokratyczną rutynę, która nie przekłada się na jakościową poprawę. Analiza komunikowania się z organizacjami pozarządowymi na poziomie unijnym. Wskazuje na poprawę przede wszystkim w zakresie transparentności działania pomiotów unijnych, jak i organizacji pozarządowych i grup interesu.

Konsekwencją zainteresowania specyficznymi formami ochrony interesów grupowych jest publikacja:

L. Graniszewski, *Procedury sądowe jako metoda działania grup interesu* w: K. Jasiński, *Grupy interesu i lobbying. Polskie doświadczenia w unijnym kontekście*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2011

Analiza dotyczy analizy strategii prawnych stosowanych przez grupy interesu i lobbystów starających się wykorzystać organy władzy sądowniczej do blokowania niekorzystnych dla nich regulacji prawnych. W publikacji wskazuję, że grupy interesu w celu skutecznego reprezentowania swoich interesów posługują się nie tylko lobbyingowymi strategiami politycznymi, ale też strategiami prawnymi, stanowiącymi alternatywę lub kolejny etap kampanii lobbyingowej, gdy zawiodą metody lobbyngu politycznego.

O ile nie można zazwyczaj mówić o stosowaniu wobec przedstawicieli władzy sądowniczej tradycyjnych metod lobbyngu, to zamierzeniem moim było wykazanie, że sięgając po procedury sądowe grupy interesu i lobbyści traktują je jako jedną z „technik judo”(korzystanie z siły przeciwnika), wykorzystując w ten sposób możliwości i pozycję władzy sądowniczej we współczesnych systemach politycznych do zablokowania niekorzystnych regulacji. Nie przypadkiem przedmiotem analizy są przede wszystkim organy sądownicze w USA i Unii Europejskiej. Specyfika tych systemów politycznych i rola jaką pełnią w nich władze sądownicze wskazują, że istotne kwestie polityczne ważne także dla grup interesu były rozstrzygane przez instytucje sądowe takie jak Sąd Najwyższy w USA czy Trybunał Sprawiedliwości w Unii Europejskiej.

W artykule wskazuje się też na wykorzystywanie procedur sądowych przez polskie grupy interesu. Także bowiem w przypadku Polski wykorzystywanie procedur sądowych może być skuteczne przy prowadzeniu tzw. lobbyngu defensywnego po jaki sięgają np. organizacje ekologiczne blokując na drodze sądowej inwestycje budowlane(np. przypadek Doliny Rospudy, gdzie przedstawiciele ekologów skierowali skargę do organu ponadnarodowego jakim jest Komisja Europejska, a pośrednio do Trybunału Sprawiedliwości UE), czy energetyczne(przypadek zablokowania rozbudowy elektrowni w Opolu).

Przeprowadzona analiza w oparciu o konkretne przypadki zaistniałe w systemach politycznych USA, UE i Polski wskazuje, że grupy interesu wielokrotnie z sukcesem występują przed organami sądowymi chroniąc swoje interesy, co pośrednio wskazuje też na „polityczność władzy sądowniczej” i zwiększające się znaczenie instytucji „trzeciej władzy”

w systemie politycznym, gdyż grupy interesu mają niezawodny zmysł do wykorzystywania tych decydentów, za pomocą których mogą zrealizować swoje interesy.

Wzrost roli grup interesu odbywał się w warunkach zwiększającego się znaczenia ponadnarodowych i pozarządowych ośrodków decyzyjnych (organizacje międzynarodowe: Unia Europejska, Światowa Organizacja Handlu, Rada Europy, korporacje transnarodowe, agencje ratingowe, ekonomiczne i społeczne organizacje pozarządowe). Dlatego też kolejnym poziomem moich badań nad zagadnieniem reprezentacji interesów wynikających z udziału w projekcie badawczego „Rządzenie w przestrzeni ponadnarodowej” jest reprezentowanie interesów grupowych w globalnej przestrzeni ponadnarodowej. Efektem tych badań były następujące publikacje:

L. Graniszewski, *Udział grup interesu w rządzeniu transnarodowym*, „Studia Politologiczne” 2013 vol. 27

L. Graniszewski, *Non-state actors in transnational governance*, w: A. Rothert (red.), *The Processes of Transnational Governance*, Warszawa 2014

W artykułach tych dokonuję omówienia aspektów teoretycznych badanej problematyki. Wskazuję na liczne warianty teorii pluralistycznych, które mogą być pomocne do analizy zjawiska udziału aktorów pozapaństwowych w rządzeniu ponadnarodowym. Dla zrozumienia motywacji do podejmowania działania w przestrzeni transnarodowej przez aktorów pozapaństwowych pomocne mogą być zarówno różne warianty teorii pluralistycznej, jak teoria grup interesu publicznego (public interest groups) czy teoria pluralizmu sieciowego, jak i teoria kolektywnego działania Mancura Olsons (K.von Beyme, *Współczesne teorie polityczne*, Warszawa 2005, s. 238-245, 249-258).

Analiza problematyki wskazuje, że globalny proces polityczny określany jako rządzenie ponadnarodowe lub transnarodowe (transnational governance) obejmuje poza aktorami publicznymi takimi jak państwa i organizacje międzynarodowe także aktorów niepublicznych (grupy interesu, korporacje, NGO-sy, fundacje, think tanki). Wskazuje się na takie zjawiska jak policentryzm (rozproszenie) i „prywatyzacja” rządzenia polegające na tym, że podmioty prywatne razem, a czasami obok podmiotów publicznych tworzą regulacje dotyczące globalnych finansów, mediów, ekologii. Aktorzy prywatni tworzą lub biorą aktywny udział w sieciach globalnego rządzenia. Procesy globalizacji mają wpływ na powstawanie nie tylko globalnych podmiotów gospodarczych takich jak korporacje

transnarodowe, ale efektem globalizacji „oddolnej” są zarówno organizacje globalnego społeczeństwa obywatelskiego, jak i partykularne grupy interesu.

Efektem różnych form udziału aktorów pozapaństwowych w rządzeniu jest zjawisko określane jako demokracja hybrydowa, której przykłady mają miejsce w procesach rządzenia na poziomie narodowym i ponadnarodowym. Natomiast ocena udziału podmiotów pozapaństwowych w procesach rządzenia transnarodowego nie może być jednoznaczna ze względu na różnorodność tych podmiotów. Udział ten można traktować jako zagrożenie dla demokratycznego rządzenia, gdy obserwujemy oddziaływanie korporacji transnarodowych i silnych sektorów gospodarczych i finansowym na poziomie narodowym i ponadnarodowym, które wykorzystują władzę ekonomiczną i lobbing do uzyskiwania nieproporcjonalnych korzyści i wsparcia ze strony rządów i organizacji międzynarodowych. Natomiast pozytywnie można oceniać działania organizacji pozarządowych występujące w wymiarze globalnych na rzecz ochrony praw człowieka lub tworzące regulacje i standardy, certyfikaty uzupełniające działania organów państwowych na poziomie ponadnarodowym. Jest to zgodne z koncepcją „nowego średniowiecza”, która zakłada, że w rywalizacji na geopolitycznym rynku biorą udział nie tylko silne państwa, ale też organizacje międzynarodowe i aktorzy pozapaństwowi, tacy jak korporacje transnarodowe czy ponadnarodowe organizacje pozarządowe.

Ponadto nadmienić pragnę, że problematyka reprezentowania interesów grupowych była przedmiotem moich wystąpień na konferencjach naukowych w ostatnich latach. Wyniki moich badań prezentowałem na:

- I Ogólnopolskim Kongresie Politologii „Demokratyczna Polska w globalizującym się świecie” odbywającym się w dniach 22-24 września 2009 r. w Warszawie, referat „Obywatele wobec problemu modernizacji Unii Europejskiej”
- XIV Ogólnopolskim Zjeździe Polskiego Towarzystwa Socjologicznego odbywającym się w Krakowie w dniach 8-11 września 2010 r. w Krakowie, referat „Procedury sądowe jako metoda lobbingu grup interesu”
- II Ogólnopolskim Kongresie Politologii odbywającym się w dniach 19-21 września 2012 r. w Poznaniu, referat „Uwarunkowania i obszary udziału aktorów pozapaństwowych w rządzeniu ponadnarodowym
- Międzynarodowa konferencja naukowa w dniu 7 października 2013 r. pt. Procesy rządzenia w przestrzeni ponadnarodowej. Referat „Udział grup interesu w rządzeniu transnarodowym”
- Międzynarodowa konferencja naukowa „Partnerstwo w sektorze publicznym”, 5-6 czerwca 2014 r. organizowana przez Katedrę Politologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, referat

„Przyczyny słabości dialogu społecznego w Polsce”

- Ogólnopolskiej konferencji naukowej “Między teorią i praktyką funkcjonowania systemów politycznych i partyjnych” w dniu 13 marca 2015, organizowanej przez Instytut Politologii Uniwersytetu Gdańskiego. Referat „Strategie artikulacji i agregacji interesów grupowych w polskim systemie politycznym”

Podsumowując omawianą problematykę przedstawianego jednotematycznego cyklu publikacji i artykułów pt. „Uwarunkowania i formy reprezentowania interesów w wymiarze narodowym i ponadnarodowym” uważam, że cykl ten jest moim oryginalnym osiągnięciem naukowym. Przede wszystkim przedstawiane osiągnięcie naukowe jest związane z moimi rozpoczętymi jeszcze w czasie studiów magisterskich zainteresowaniami badawczymi. Dotyczą one jednego z najważniejszych aspektów systemów demokratycznych, jakim jest fenomen różnego typu instytucji i form reprezentacji społeczeństwa w sferze publicznej w kontekście zachodzących w Polsce, ale także w Europie i świecie przemian politycznych, społecznych, gospodarczych i kulturowych. Konsekwencją tych zainteresowań była praca magisterska, a następnie rozprawa doktorska

Po uzyskaniu doktoratu obiektem moich zainteresowań badawczych w zakresie reprezentowania interesów grupowych stał się przede wszystkim system polityczny Unii Europejskiej, chociaż prowadziłem też dalsze badania nad problematyką grup interesu w Polsce. W kolejnych latach mój rozwój naukowy prowadził do poszerzenia ilościowego i przedmiotowego publikacji dotyczących reprezentowania interesów grupowych w Polsce, Unii Europejskiej i w warunkach procesów globalnego rządzenia transnarodowego. Ponadto pogłębiałem badaną problematykę, analizując rolę reprezentacji funkcjonalnej w procesach legitymizacji i modernizacji Polski i Unii Europejskiej, a także rolę podmiotów pozarządowych w warunkach rozprzestrzeniania się procesów rządzenia wielopoziomowego i transnarodowego oraz „usiecznienia” procesu politycznego. W związku z tymi procesami i zjawiskami starałem się modyfikować swój warsztat badawczy poprzez wykorzystywanie nie tylko analizy systemowej, ale sięgając po różne podejścia neoinstytucjonalne.

W swoich badaniach zwracałem uwagę na zjawiska i formy reprezentacji interesów słabo rozpoznane, szczególnie na gruncie polskich i europejskich badań reprezentacji interesów (np. stosowanie procedur prawnych jako metody ochrony interesów grupowych). Wprowadziłem też w swoich badaniach pozostającą na uboczu badań politologicznych w Polsce (a wskazywaną na początku lat 90 –tych przez Stanisława Ehrlicha) koncepcję reprezentacji funkcjonalnej, w kontekście wzmocnienia reprezentatywności i efektywności rządzenia demokratycznego.

W publikacji *Reprezentacja interesów grupowych w Polsce* zamykającej cykl publikacji i artykułów przedstawianych jako osiągnięcie naukowe wskazuję na rolę klientelizmu i koleśnictwa (cronyism) jako nieformalnej, ale zinternalizowanej kulturowo formy reprezentacji nie tylko interesów indywidualnych, ale także grupowych w Polsce. Analiza klientelizmu i innych form reprezentacji interesów grupowych potwierdza postawioną hipotezę, że wobec fasadowości i nieskuteczności zinstytucjonalizowanych form reprezentowania interesów, klientelizm i inne niejawne formy pozwalają skutecznie reprezentować interesy zarówno nieformalnym grupom interesu, jak i całym segmentom społeczeństwa, chociaż są dysfunkcjonalne dla jakości procesów politycznych i społeczno-gospodarczych w Polsce. Wynika to ze specyfiki polskiego, etatystycznego modelu relacji między państwem i grupami interesu charakteryzującego się przedmiotowym, odgórnym traktowaniem podmiotów społecznych, a któremu towarzyszy wymuszanie i utrwalanie relacji klientelistycznych i klikowych. Jednocześnie rządzący ulegają naciskom silnych i dobrze zorganizowanych grup zawodowych ze względu na bieżące uwarunkowania polityczne i wyborcze, ale także w efekcie poczucia zagrożenia aktywnością podmiotów społecznych.

W ramach cyklu publikacji dostarczam siatki pojęciowej i dokonuję przeglądu głównych podejść teoretycznych mających zastosowanie do badanego problemu. Omawiam główne problemy i wyzwania związane z analizą dynamiki zjawiska reprezentowania interesów grupowych. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić wpływ uwarunkowań historycznych, polityczno-ustrojowych, społeczno-kulturowych i ekonomicznych na formy reprezentowania interesów. Z kolei przedstawione formy reprezentowania interesów grupowych na poziomie narodowym i ponadnarodowym można też wskazywać jako miernik jakości reprezentowania interesów w danym systemie politycznym, oraz jako wskaźnik demokratyczności systemu politycznego w wymiarze: legitymizacyjnym, instytucjonalnym i etycznym.

Uwarunkowania kulturowe, typ kultury politycznej mają wpływ na treść reprezentowania interesów, postawy społeczne, normy zachowania i wartości kulturowe członków danego społeczeństwa wobec sfery polityki i władzy. Przekłada się to na relacje między przedstawicielami grup społeczeństwa i rządzącymi oraz sposoby artykulacji i reprezentacji interesów grupowych. W Polsce zgodnie z typologią G. Almonda i S. Verby dominuje typ poddańczej kultury politycznej, cechującej się uległością rządzonych wobec rządzących (T.G. Grosse, *Między europeizacją a wpływem polskiej kultury politycznej*, w: D. Gizicka, *Współczesne oblicza demokracji*, Toruń 2010, s. 51), co często prowadzi do

klientelistycznych relacji pomiędzy reprezentantami określonych interesów grupowych i elitami partyjnymi i rządowymi. Jednocześnie jest to kultura polityczna zbudowana na silnej nieufności wobec instytucji i elit politycznych oraz administracyjnych, co przejawia się w preferowaniu działań nieformalnych, „dojść” i znajomości jako specyficznych form reprezentowania interesów jednostkowych i grupowych.

Z drugiej strony reprezentanci interesów mają utrudnione możliwości sformalizowanego reprezentowania swoich interesów, ponieważ rządzących cechuje brak otwartości na opinię publiczną, „odziedziczony” po poprzednim autorytarnym systemie politycznym, a także niechęć do włączania organizacji społecznych w procedury przygotowywania regulacji, czy zaskakiwanie opinii publicznej projektami przygotowywanymi zakulisowo. Wynika to z etatystycznego modelu rządzenia w Polsce (i w ramach tego modelu, zarządzania relacjami z podmiotami pozarządowymi), a uwarunkowanego kulturowo i strukturalnie; który polega na odgórnym i ekskluzywnym tworzeniu i wdrażaniu polityk publicznych, i jedynie przedmiotowym traktowaniu partnerów społecznych (w szerokim sensie tego pojęcia) (Por. A. Zybala, Wokół modelu zarządzania publicznego w Polsce, „Prakseologia” 2014 nr 155, s. 63-64 i nast.) Niestety takie podejście charakteryzuje wszystkie ekipy polityczne w Polsce po 1989 r., chociaż pojawiały się nieudane próby bardziej podmiotowego i inkluzyjnego traktowania partnerów społecznych.

Powoduje to, że zinstytucjonalizowane formy reprezentacji interesów (dialog społeczny, obywatelski, lobbying, konsultacje) nie spełniają swej roli, są instrumentalizowane, obchodzone lub wręcz mają charakter fasadowy. W efekcie w przeszłości można było obserwować jak duże organizacje interesów, przede wszystkim związki zawodowe, zabezpieczały interesy swojego zaplecza uczestnicząc bezpośrednio w rywalizacji politycznej („Solidarności” poprzez: bezpośredni udział w wyborach, uczestnictwo w roli „większościowego akcjonariusza” w AWS, tworzenie partii RS AWS, oraz obecnie podpisywanie umów o współpracy politycznej z PiS, a OPZZ poprzez wchodzenie w koalicje wyborcze w ramach SLD) lub wykorzystując nieformalne wpływy wśród rządzących (prominentni przedstawiciele biznesu).

Niechęć do kontaktowania się z reprezentantami interesów grupowych za pomocą form ukształtowanych w innych państwach demokratycznych wynika w Polsce z pejoratywnych (a co najmniej ambiwalentnych) skojarzeń wśród decydentów i opinii publicznej, wobec takich tradycyjnych instytucji jak grupy interesu i lobbying. W efekcie decydenci unikają otwartych i sformalizowanych spotkań z przedstawicielami grup interesu i lobbystami, obawiając się zarzutów o uleganie lobbyingowi. Niestety takie nastawienie

polityków i urzędników petryfikuje w ten sposób niskie standardy w dziedzinie lobbingu w Polsce, utrwalając praktyki oparte na koleśnictwie, klientelizmie i nepotyzmie i w ostateczności korupcji politycznej i „zwykłej”.

Jednocześnie trwanie tych patologicznych mechanizmów reprezentowania interesów obniża jakość systemu demokratycznego w Polsce i uprawdopodobnia opinie pojawiające się także w środowiskach naukowych o zawłaszczaniu państwa przez nieformalne grupy interesu i fasadowości polskiego systemu demokratycznego (Por. A. Zybertowicz, *Demokracja jako fasada: przypadek III RP*, w: E. Mokrzycki, A. Rychard, H. Domański(red.), *Utracona dynamika? O niedojrzałości polskiej demokracji*, Warszawa 2002, s. 173-214). Twierdzenia o wpływie zakulisowych oddziaływań na przedstawicieli państwa wzmacniane są przez utrzymywanie się, a nawet wzmacnianie uprzywilejowanej pozycji niektórych grup społeczno-zawodowych (silne sektory gospodarki, korporacje zawodowe). Jednocześnie można zauważyć pojawienie się nowych aktorów reprezentacji interesów (np. społeczne *veto power* w sprawie umowy ACTA czy działania Fundacji Panoptykon w sprawie PRISM).

Uwarunkowania wynikające z specyfiki systemu politycznego mają też wpływ na reprezentowania interesów w Unii Europejskiej. Niedostatki demokracji przedstawicielskiej w UE są równoważone przez rozwijanie różnych form demokracji partycypacyjnej. Przejawia się to poprzez działalność takich instytucji jak Europejski Komitet Społeczno-Ekonomiczny i Komitet Regionów, europejski dialog społeczny, ale przede wszystkim poprzez masowe oddziaływanie grup interesu na procesy decyzyjne w UE za pomocą różnych strategii i metod lobbingu. Jednak udział grup interesu z różnych perspektyw może być postrzegany zarówno jako przejaw ograniczania „deficytu demokracji” w UE, jak i oligarchizacji systemu unijnego oraz klientelistycznych tendencji, szczególnie w sferze unijnych polityk sektorowych o charakterze dystrybucyjnym, takich jak polityka rolna, jak i polityk regulacyjnych (Por. R. Eising, . Stwierdzić można bowiem, że lobbing stał się kolejnym narzędziem marketingowym służącym jeszcze skuteczniejszej ekspansji podmiotów gospodarczych na poziomie narodowym, ale przede wszystkim na poziomie UE, która przejęła większość uprawnień regulacyjnych. Pojawiają się w tym kontekście stwierdzenia, formułowane przez uznanych badaczy problematyki unijnej, że lobbing unijny służy do budowania „kapitalizmu koleśników”(Z. Czachór, *Kryzys i zaburzona dynamika Unii Europejskiej*, Warszawa 2013, s. 482).

Analiza reprezentowania interesów wskazuje mimo wszystko, że ważnym aspektem politycznym działania grup interesu jest legitymizacja systemu politycznego, szczególnie dotyczy to ponadnarodowych systemów politycznych takich jak UE. Treścią legitymizacji jest

nie tylko partycypacja w unijnym procesie decyzyjnym, ale zwiększanie efektywności systemu politycznego UE, poprzez wychodzenie z inicjatywami w zakresie ważnych spraw politycznych, społecznych i gospodarczych (rozwój rynku wewnętrznego, ochrona środowiska, prawa jednostki, pracownika, przedsiębiorcy, konsumenta), czy zwracanie uwagi na ważne kwestie i zajmowanie stanowiska w tych sprawach w imieniu opinii publicznej. Efektem udziału grup interesu są przyjmowane regulacje zarówno w sferze polityk regulacyjnych (nawet jeśli są tak kontrowersyjne jak żarówki energooszczędne), jak i w sferze polityk dystrybucyjnych (rola lobby rolnego w utrzymaniu finansowania wspólnej polityki rolnej).

Kolejny wymiar działania grup interesu to wzmacnianie systemu reprezentacji w systemie politycznym w wymiarze narodowym i ponadnarodowym. Przedstawiciele interesów grupowych nie tylko partycypują w procesie decyzyjnym odbywającym się organach demokracji przedstawicielskiej, ale tworzą odrębny filar systemu reprezentacji jako reprezentacja w ujęciu funkcjonalnym. Grupy interesu reprezentują zatem nie osoby jako wyborców na pewnym obszarze (co jest domeną partii politycznych), ale cele (interesy) różnych grup osób (wyróżnionych ze względu na prowadzoną działalność zawodową, płeć, orientację seksualną, wiek, podzielane wartości, funkcjonowanie na rynku).

Szczególnie na poziomie UE i w globalnej przestrzeni transnarodowej rola grup interesu jako reprezentacji funkcjonalnej jest kluczowa dla wzmacniania demokratyczności podejmowanych rozstrzygnięć, ponieważ grupy interesu lepiej się odnajdują w kontaktach z występującymi na tym poziomie niewiększościowymi, wyspecjalizowanymi agencjami, organizacjami międzynarodowymi, sądami, bankami, niż funkcjonujące według logiki demokracji większościowej partie polityczne. W jednym aspekcie partie polityczne mają przewagę nad grupami interesu, jest to kwestia kontroli i odpowiedzialności reprezentantów, która w przypadku partii podlega osądowi wszystkich wyborców w wyborach lokalnych lub powszechnych, natomiast grupy interesu rozliczane mogą być tylko przez swoich członków i media.

Zachodzące współcześnie procesy zmiany charakteru i funkcji pełnionych przez partie polityczne związane ze przeobrażeniami socjoekonomicznymi i kulturowymi powodują spadek znaczenia partii politycznych jako reprezentantów interesów. Zmiana sposobu funkcjonowania partii politycznych, prowadzi do oddawania przez nie pola grupom interesu jako formie reprezentacji funkcjonalnej, podnoszącej kwestie reprezentowane wcześniej przez partie polityczne.

Niewątpliwie ważna jest ocena zjawiska reprezentacji interesów grupowych. W debacie na ten temat wskazuje się zarówno na pozytywne i negatywne aspekty, które różne formy reprezentacji takie jak np. lobbying i dialog społeczny mogą wywierać na funkcjonowanie systemów demokratycznych. Wskazać można na to, że deformacje procesu wyborczego mogą ograniczać reprezentatywność wybranych ciał przedstawicielskich, wobec tego większa rola reprezentacji funkcjonalnej zwiększa różnorodność reprezentowanych interesów społecznych. Jednocześnie krytycy zjawiska lobbyingu wskazują, że często występuje nierównowaga w reprezentowaniu interesów („równi i równiejsi”), a przewagę uzyskują aktorzy gospodarczy (organizacje biznesu, korporacje), dysponujący przeważającą siłą finansową. Prowadzić to może do braku równowagi społecznej, w sytuacji faworyzowania jednych grup interesu kosztem innych, a następnie do radykalizacji postaw i protestów przedstawicieli interesów słabiej umocowanych w strukturach władczych. To w konsekwencji oznaczać może osłabienie stabilności systemów demokratycznych, gdy przedstawiciele „zewnętrznych” wobec systemu politycznego grup interesu mają ograniczony wpływ na organy władzy (M. Mołęda-Zdziech, Instytucjonalizacja lobbyingu w demokracji, w: L. Zacher (red.), Transformacje demokracji. Doświadczenia. Trendy. Turbulencje. Perspektywy, Warszawa 2011, s. 190-191)

Krytycy zjawiska lobbyingu wskazują też, że w warunkach słabego centrum politycznego odpowiadającego za określanie priorytetów politycznych z punktu widzenia interesu publicznego, jest on zdominowany przez interesy partykularne, co określa się jako „przeładowanie” reprezentacji partykularnych, a jednocześnie niektóre grupy, sprawy i wartości nie zostają zauważone przez decydentów, zdominowanych przez silniejsze grupy interesu, ze szkodą dla interesu publicznego (R. van Schendalen, Machavelli w Brukseli, Gdańsk 2006, s. 295). Grupy interesów ekonomicznych powinny być z powodzeniem równoważone przez organizacje interesu publicznego (reprezentujące konsumentów, kwestie dotyczące praw człowieka), które na forum narodowym i ponadnarodowym podejmują skuteczne kampanie lobbystyczne. Ponadto udział przedstawicieli reprezentacji funkcjonalnej wzmacnia elementy merytokratyczne i racjonalizuje procesy podejmowania decyzji publicznych, gdyż grupy interesu zwiększają ilość informacji i wiedzy posiadanych przez decydentów podczas podejmowania decyzji. Zwiększa się społeczna partycypacja, co przekłada się na większe poczucie odpowiedzialności i zaangażowanie obywateli w procesy rządzenia, a także ułatwia rozwiązywanie problemów ponad podziałami politycznymi.

Powstanie w efekcie procesów globalizacji transnarodowej przestrzeni politycznej zapoczątkowało zmiany związane z redefinicją władzy publicznej. Sieciowość władzy, nowe

formy rządzenia (governance) stwarzają grupom interesu nowe możliwości i mechanizmy udziału w rządzeniu (demokracja hybrydowa). Grupy interesu kształtują samodzielnie lub uczestniczą w kształtowaniu standardów w dziedzinie tzw. low politics (ochrona środowiska, prawa pracownicze, standaryzacja produktów i usług). Przyczyniają się do tworzenia międzynarodowych organizacji zajmujących się promocją określonych wartości, wdrażaniem zasad i norm oraz rozwiązywaniem problemów. Zaangażowane są w tworzenie i implementację reguł na poziomie ponadnarodowym, artykułując i reprezentując kwestie o charakterze transnarodowym, a często same inicjując powstanie ponadnarodowych ośrodków decydenckich. Jako czynnik epistemologiczny rozbudowują swoje zasoby wiedzy, dostarczają informacji, rady i programów w obszarach swoich zainteresowań i kompetencji

Publikacje składające się na cykl, a będące efektem przeprowadzonych badań nad reprezentacją interesów mają też walor użytkowy. Często zostały wydane w intencję, że będą przeznaczone m.in. dla parlamentarzystów, eurodeputowanych, urzędników, członków Komitetu Regionów, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, którzy w swojej aktywności i pracy stykają się z reprezentantami interesów grupowych.

5. Pozostałe obszary zainteresowań naukowych i pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze i organizacyjne

5.1 Pozostałe obszary zainteresowań naukowych i osiągnięcia w tym zakresie

Oprócz głównego nurtu moich badań, który dotyczył reprezentacji interesów grupowych, moje zainteresowania badawcze obejmowały kilka innych zagadnień i problemów, które można podzielić na następujące obszary badawcze:

- problematyka integracji europejskiej oraz instytucji Unii Europejskiej
- problematyka roli prawa i wymiaru sprawiedliwości oraz organów ścigania karnego we współczesnych systemach politycznych i ponadnarodowej przestrzeni politycznej

Podjęcie problematyki integracji europejskiej i instytucji systemu politycznego Unii Europejskiej było konsekwencją afiliacji zawodowych i oraz realizowanej dydaktyki w ramach macierzystej jednostki naukowo-dydaktycznej w której jestem zatrudniony, ale wynikało przede wszystkim z poszerzania własnych zainteresowań naukowo-badawczych.

Publikacje dotyczące wyżej wymienionych dziedzin badań naukowych były rezultatem uczestnictwa w badaniach własnych, statutowych i grantowych poświęconym wieloaspektowym zagadnieniom dotyczącym Unii Europejskiej.

Efektom były następujące publikacje:

L. Graniszewski, C. Piątkowski, *Wartości religijne a tożsamość Unii Europejskiej*, w:
Dylematy modernizacji Unii Europejskiej, red. naukowa K.A. Wojtaszczyk, Warszawa 2007

L. Graniszewski, K. Maryl, *Wolności rynkowe w Unii Europejskiej*, w:
Dylematy modernizacji Unii Europejskiej, red. naukowa K.A. Wojtaszczyk, Warszawa 2007

Uczestniczyłem również w badaniach nad problematyką polityk sektorowych, które realizowane były w ramach projektu badawczego – firmowanego przez Jean Monnet Chair, przez zespół naukowców złożony z pracowników Zakładu Instytucji Europejskich oraz Katedry Europeistyki Instytutu Nauk Politycznych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, których efektem była publikacja:

L. Graniszewski, *Polityka handlowa*, w: *Polityki sektorowe Unii Europejskiej*, pod red. M. Poboży, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2010

Kolejnym zagadnieniem związanym z problematyką unijną w badaniu którego uczestniczyłem było zagadnienie odpowiedzialności w Unii Europejskiej oraz problematyka niektórych instytucji UE, którego efektem była publikacja:

L. Graniszewski, *Trybunał Obrachunkowy w systemie odpowiedzialności Unii Europejskiej*, w: *Odpowiedzialność w Unii Europejskiej. Rzeczywistość czy iluzja?*, red. naukowa A. Sroka, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011

Problematyki Unii Europejskiej dotyczył też udział w pracach zespołów badawczych, które przygotowały publikacje dotyczące różnych aspektów funkcjonowania UE o charakterze encyklopedycznym i słownikowym:

Prezydencja w Radzie Unii Europejskiej. Słownik, red. naukowa K.A. Wojtaszczyk, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011 (współautor)

Kolejnym nurtem moich zainteresowań badawczych jest problematyka roli prawa, wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania karnego w ramach narodowych i ponadnarodowych systemów politycznych. Dotychczasowym efektem badań w tym zakresie są następujące publikacje:

L. Graniszewski *Wielocentryczność systemu prawa – implikacje dla państwa i obywateli*, w:
K. Kamińska, S. Mrozowska, G. Piwnicki (red.), *Państwa – regiony- świat w kształtującej się rzeczywistości globalnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009

Powyższa publikacja była poprzedzona referatem na ten sam temat, który wygłosiłem podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej „Jednostka-społeczeństwo-państwo wobec megatrendów współczesnego świata” zorganizowanej w dniach 20-21 maja 2008 r. w Juracie organizowanej przez Instytut Politologii Uniwersytetu Gdańskiego

L. Graniszewski, *Rola prawa i wymiar sprawiedliwości w krajach islamskich*, w: A. Rothert, J. Szymanek, A. Zięba (red.), *Zmiany polityczne w państwach arabskich. Wybrane Zagadnienia ustrojowe*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2012

L. Graniszewski *Uwarunkowania i czynniki wpływające na satysfakcję i motywację do pracy w policji*(ekspertyza sporządzona w ramach tematu badawczego „Organizacja i zarządzanie w Policji” realizowanego na Uczelni Łazarskiego), grudzień 2012

- L. Graniszewski, *Prokuratura – między prawem i polityką*, „Studia z polityki publicznej” 2015 nr 2.

Ponadto opublikowałem też:

L. Graniszewski, *Stanowiska partii politycznych w Polsce wobec Konstytucji RP – ciągłość i zmiana*, „Zarządzanie i Edukacja” 2004 nr 2.

L. Graniszewski, *Partnerzy społeczni na tle innych instytucji systemu politycznego w Polsce*, w: ks. A. Cypryś, ks. A. Garbarza, B. Szluz (red.), *Jakie państwo? Materiały z sesji naukowej, która odbyła się 10 czerwca 2005 r. w Rzeszowie* zorganizowanej przez Instytut Teologiczno-Pastoralny im. bł. J.S. Pelczara w Rzeszowie Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w Warszawie, Rzeszów 2005

L. Graniszewski, *Sprawozdanie z warsztatowej części konferencji naukowej: Metodologiczne aspekty badań nad integracją europejską, organizowanej przez Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa 30 czerwca 2007 roku. Panel: Prawo, „Przegląd Europejski” 2007 nr 1*

L. Graniszewski, *Interessengruppen*, w: S. Sulowski (red.), *Polen heute. Geschichte-Politik-Gesellschaft*, Warszawa 2009

5.2. Wskaźnik liczby cytowań

Posiadany indeks Hirscha wynosi 2 (liczba cytowań – 23)

5.3 Granty i projekty badawcze

W trakcie swojej aktywności naukowej uczestniczyłem w wielu projektach badawczych realizowanych przez macierzystą placówkę naukowo-badawczą jaką jest Instytut Nauk Politycznych UW jak i w projektach badawczych realizowanych przez inne instytucje naukowo-badawcze:

- Modernizacja Unii Europejskiej (projekt badawczy finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego) – kierownik prof. K.A. Wojtaszczyk, okres realizacji 2009 - 2011- współwykonawca. Projekt ten realizował zespół badawczy, w którym uczestniczyli naukowcy z Instytutu Nauk Politycznych i Polskiej Akademii Nauk. W ramach realizacji tego projektu naukowego został zorganizowany warsztat metodologiczny podczas I Ogólnopolskiego Kongresu Politologii w dniach 22-24 września w Warszawie, w trakcie którego wygłosiłem referat „Obywatele wobec problemu modernizacji Unii Europejskiej. W rezultacie realizacji projektu badawczego powstała publikacja zbiorowa „Modernizacja Unii Europejskiej”, Warszawa 2011, w której opublikowałem dwa artykuły: 1. Obywatele jako podmioty modernizacji w UE oraz 2. Wielokierunkowość komunikacji elementem demokratyzacji Unii Europejskiej

- Rządzenie w przestrzeni ponadnarodowej – kierownik prof. A. Rothert, okres realizacji 2011-2013 – główny wykonawca. W ramach prezentacji wyników badawczych zorganizowana została międzynarodowa konferencja naukowa w dniu 7 października 2013 r. pt. Procesy rządzenia w przestrzeni ponadnarodowej. Projekt umożliwił kwerendę biblioteczną oraz przygotowanie artykułu „Udział grup interesu w rządzeniu transnarodowym”

- Projekt rozwojowy „Model optymalizacji organizacji zarządzania w Policji w obszarze kosztów, transportu i gospodarowania nieruchomościami” (kierownik prof. J. Kisielnicki) - ekspert. Projekt prowadzony był przez Konsorcjum Naukowo-Przemysłowego SECURUS na podstawie umowy z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa, administrowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Efektem udziału w projekcie było przygotowanie ekspertyzy i udział w ewaluacji wyników badań (listopad-grudzień 2012 r).

- Dobre Prawo – Sprawne Rządzenie- współwykonawca w ramach Projektu systemowego realizowanego przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji w ramach Działania 5.2 programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Projekt był realizowany w partnerstwie z

Wydziałami Prawa i Administracji Uniwersytetów: Warszawskiego, Łódzkiego, Warmińsko-Mazurskiego oraz Mikołaja Kopernika w Toruniu. Czas realizacji 2012-2013

Efektem realizacji projektu była publikacja *Oddziaływanie na procesy decyzyjne Unii Europejskiej*, Warszawa 2013, w której jestem autorem rozdziału „*Lobbing w procesie decyzyjnym w Unii Europejskiej*”. Publikacja poza spełnianiem walorów pracy naukowej ma zastosowanie praktyczne jako podręcznik dla członków i zastępców członków Komitetu Regionów.

-Transformacja globalnej przestrzeni politycznej – współwykonawca, czas realizacji - 2013-2015(Kierownik prof. A. Rothert), współwykonawca. Efektem realizacji będzie artykuł „Konceptualizacja globalizacji i kontroli przestępczości: miejskie programy przeciwdziałania i zwalczania przestępczości”(przygotowywany do druku)

Oprócz wyżej wymienionych uczestniczyłem także w projektach:

- Legitymizacja procesów integracji europejskiej(kierownik prof. K.A. Wojtaszczyk, realizacja 2004-2005 r.), charakter udziału – współwykonawca. Efektem realizacji było współautorstwo artykułu: Legitymacja demokratyczna Unii Europejskiej, w: K.A. Wojtaszczyk, Legitymizacja procesów integracji europejskiej, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2005

- Dylematy modernizacji Unii Europejskiej, realizowany w 2007 r.(Kierownik projektu K. A. Wojtaszczyk), charakter uczestnictwa – współwykonawca. Rezultatem badań był artykuł: *Przedstawiciele Polski w Europejskim Komitecie Ekonomiczno-Społecznym*, w: K.A. Wojtaszczyk (red.), *Dylematy modernizacji Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2007

- Instytucjonalny wymiar integracji europejskiej(Kierownik projektu prof. K. A. Wojtaszczyk), realizowany w latach 2010-2011, charakter uczestnictwa – współwykonawca. Rezultatem badań był artykuł *Deficyt demokracji w Unii Europejskiej a europejskie grupy interesu*, w: K.A. Wojtaszczyk, J. Szymańska(red.), *Deficyt demokracji w Unii Europejskiej*, Warszawa 2012

- Odpowiedzialność i kontrola w Unii Europejskiej(Kierownik prof. K.A. Wojtaszczyk, realizowany w latach 2009-2010), charakter uczestnictwa – współwykonawca. Efektem udziału w realizacji projektu był artykuł: *Trybunał Obrachunkowy w systemie odpowiedzialności Unii Europejskiej*, w: A. Sroka, *Odpowiedzialność w Unii Europejskiej. Rzeczywistość czy iluzja?* Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2011

5.3. Aktywność dydaktyczna

W ramach swojej aktywności dydaktycznej prowadziłem zajęcia z następujących przedmiotów: współczesne systemy polityczne, partie polityczne i systemy partyjne, system polityczny RP, system prawa RP, wstęp do nauki o polityce, instytucje wspólnotowe i zasady funkcjonowania Unii Europejskiej, prawo wspólnotowe i integracja europejska, proces decyzyjny w UE, , bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej, wstęp do prawa UE, prawo europejskie, instytucja prokuratury w Polsce.

Ponadto prowadziłem zajęcia, w których wykorzystywałem swoje badania nad reprezentacją interesów grupowych, w ramach takich przedmiotów jak: grupy interesu w UE, lobbying w Unii Europejskiej, grupy interesu i lobbying w Polsce.

W ramach swoich doświadczeń dydaktycznych prowadziłem także seminaria dyplomowe dla studentów studiów I stopnia, będąc promotorem 10 prac licencjackich. Byłem też recenzentem prac licencjackich.

W związku z podnoszeniem własnych kwalifikacji dydaktycznych brałem udział w 2013 r. w projekcie „Nowoczesny Uniwersytet – kompleksowy program wsparcia dla doktorantów i kadry dydaktycznej Uniwersytetu Warszawskiego” współfinansowanym przez Unię Europejską ze środków europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Uzyskałem certyfikat za udział w szkoleniu realizowanym w ramach Programu Doskonalenia Nauczycieli Akademickich UW „Dydaktyka Szkoły Wyższej”.

Uczestniczyłem w 2010 roku w ramach programu Jean Monnet Chair w przygotowaniu publikacji „Polityki sektorowe Unii Europejskiej” przeznaczonej dla m.in. dla studentów i dydaktyków przedmiotów dotyczących problematyki unijnej w ramach programów szkół wyższych

W 2012 uczestniczyłem w przygotowaniu publikacji „Oddziaływanie na procesy decyzyjne Unii Europejskiej. Podręcznik dla członków i zastępców członków Komitetu Regionów” (autor rozdziału „Lobbying w procesie decyzyjnym w Unii Europejskiej”), Wydawnictwo Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013

5.4. Nagrody i wyróżnienia

Nagroda Dziekana Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych za działalność naukową i dydaktyczną w 2002 r.

5.5. Aktywność organizacyjna i popularyzatorska

Swoją wiedzę i doświadczenie zawodowe wykorzystuję nie tylko podczas zajęć dydaktycznych, ale także w realizacji aktywności o charakterze organizacyjnym, eksperckim i popularyzatorskim.

W trakcie swojej pracy dydaktyczno-naukowej wielokrotnie brałem udział (a ostatnio w latach 2008 i 2009) w pracy wydziałowych Komisji Rekrutacyjnych na studia stacjonarne, wieczorowe, zaoczne i podyplomowe. W 2013 roku brałem udział w pracy Wydziałowej Komisji Kwalifikacyjnej przeprowadzającej rekrutację na studia stacjonarne II stopnia na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. Brałem także udział w kursach przygotowujących dla kandydatów na studia. W przeszłości wielokrotnie byłem członkiem komisji podczas regionalnych i krajowych etapów Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym.

W ostatnim okresie byłem współorganizatorem panelu „Rządzenie w przestrzeni transnarodowej” podczas II Ogólnopolskiego Kongresu Politologii „Polska i Europa wobec wyzwań współczesnego świata” Poznań, 19-21 września 2012 r. i międzynarodowej konferencji naukowej „Procesy rządzenia w przestrzeni ponadnarodowej” zorganizowanej przez Zakład Instytucji Europejskich INP UW w Warszawie w dn. 7 października 2013 r.

Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (sekcja Jakości demokracji). Ponadto jestem członkiem stowarzyszenia Instytut Paderewskiego, organizacji pozarządowej mającej na celu promowanie aktywności społecznej i demokratycznej myśli społeczno-politycznej. Jako ekspert uczestniczyłem w 2009 r. pracach seminarium „Regulacja lobbingu w Polsce. Stan obecny i perspektywy” organizowanego w ramach projektu „Obserwatorium Demokracji w Polsce” przez Instytut Spraw Publicznych. W podobnym charakterze współpracuję z komisją programową Mazowieckiej Wspólnoty Samorządowej.

Ponadto jako ekspert uczestniczyłem w ramach zespołu z Uczelni Łazarskiego w realizacji projektu rozwojowego pt. Model optymalizacji organizacji zarządzania w Policji w obszarze kosztów, transportu i gospodarowania nieruchomościami” (kierownik prof. J. Kisielnicki). Projekt prowadzony był przez Konsorcjum Naukowo-Przemysłowego SECURUS na podstawie umowy z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa, administrowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. Efektem udziału w projekcie było przygotowanie ekspertyzy i udział w ewaluacji wyników badań (listopad-grudzień 2012 r). Brałem udział jako ekspert podczas konferencji „Wielopoziomowe zarządzanie w Unii Europejskiej – rola samorządów” organizowanej przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji i Uniwersytet

Łódzki w dniu 27 września 2012 r. w Warszawie dla polskich członków i zastępców członków Komitetu Regionów

W latach 2013-2014 byłem trenerem prowadzącym warsztaty „Moje przywileje na rynku pracy w ramach projektów „Ośrodki Wsparcia” i „Pracownia” współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, a organizowanego dla bezrobotnych i wykluczonych społecznie osób niepełnosprawnych przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Problemami Emocjonalnymi SPOZA w Warszawie.

Kilkukrotnie udzielałem wywiadów lub uczestniczyłem w audycjach radiowych poświęconych problematyce polskiej sceny politycznej, roli Polski w Unii Europejskiej (I Program Polskiego Radia, Radio Zet, Radio Kolor). W trakcie wyborów samorządowych w 2014 r. byłem gościem wieczoru wyborczego w Radiu Kolor w dniu 30 listopada 2014 r.

